

بررسی ابعاد نوین امنیت در گفتمان مقام معظم رهبری

مالک ذوالقدر^۱

فتحعلی همتی^۲

چکیده:

در سده بیست و یکم امنیت مهمترین خواسته شهروندان از دولتها و مدیران است. اما ابعاد و چهره امنیت تغییر اساسی کرده است. از یک سو ابعادی همانند امنیت محیط زیستی، امنیت سایبری، امنیت روانی و بیوتروریسم به ابعاد گذشته امنیت اضافه شده است. از سوی دیگر چهره نوین امنیت از سخت افزاری به نرم افزاری، از ترس به پذیرش درونی و اعتماد زایی، از دولت-گرایی به شهروندی و از جغرافیای کشورها به منطقه‌گرایی و جهان‌گرایی دچار دگرذیسی شده است. در این راستا بیانات مقام معظم رهبری در چارچوب امنیت معنا می‌شود. به همین دلیل مفاهیم و موضوعاتی از قبیل امنیت نرم افزاری، امنیت هوشمند، جنگ نرم و قدرت نرم، بازیگری در جغرافیای سایر کشورها، استعمارفرانو و... بیان شده‌اند. در واقع نگرش مقام معظم رهبری در عصر جهانی سازی به امنیت در راستای درونی کردن امنیت، احساس امنیت، پذیرش مسئولیت از سوی مردم، امنیت روانی، امنیت منطقه‌ای، امنیت فراگیر و هوشمندسازی صورت بندی شده-اند.

واژگان کلیدی: مقام معظم رهبری، امنیت، قدرت نرم، جهانی سازی، اعتماد

^۱ - استادیار و عضو هیئت علمی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران: نویسنده مسئول

Malek_Zolghader@yahoo.com

^۲ - دانشجوی کارشناسی ارشد، علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد تاکستان، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۳ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۲۸

در عصر جهانی شدن که عصر اطلاعات و ارتباطات است رسانه‌های گروهی بخشی از قدرت محسوب می‌شوند و بازیگران چه در عرصه داخلی و چه در عرصه بین‌المللی برای کنترل رفتار و اعمال جوامع و ساختن مدیریت افکار عمومی از رسانه‌ها با بهره برداری می‌کنند. پلیس به عنوان یک سازمان جلودار دولتی در جهت القا امنیت و مدیریت بحرانهای شهری با توجه به نقش و تاثیر رسانه‌ها در مدیریت افکار عمومی در تمامی کشورها اعم از توسعه یافته و در حال توسعه در تعامل با رسانه‌ها برآمد چون رسانه‌ها به علت تنوع و تاثیر گذاریشان مفهوم جدیدی از قدرت را ارائه کرده‌اند. باید اذعان نمود که ماهیت و جنس جنبش‌ها، علل و عوامل جنبش‌ها، ساختار سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دولت‌ها بر چگونگی، عملکرد و رفتار پلیس آن کشور متاثر است چون تعاریف و شرح وظایف سازمان پلیس در هر کشوری با توجه به مولفه‌های فوق متفاوت است هر چند که امروزه با روند جهانی شدن و تبادل افکار و اطلاعات و آموزش‌های متقابل از طرف سازمان پلیس در کشورها رفتار و عملکرد پلیس در تمامی حوزه‌های مختلف ماموریتی خویش تا حدودی یکسان است و اهداف مشترکی را با هم دنبال می‌کنند.

در عصر جهانی شدن و اطلاعات نهادهای امنیتی با تحولات مختلفی مواجه شده است تا بتواند پاسخگوی نیاز شهروندان باشد. این تغییر تحت تاثیر مقتضیات جدید یعنی مطلوبیت جهانی دموکراسی و قانونمداری، رضایت مندی حداکثری شهروندان، تحول در سبک زندگی مردم، افزایش ناامنی درونی و بیرونی انسان‌ها، تحول در تبادلات اقتصادی مردم یا تجارت الکترونیک، شکل گیری دولت الکترونیک و ۲۴ ساعت شدن خدمات دولتی بخصوص نظم و امنیت و... شکل گرفته است در این راستا ماهیت و کارکرد پلیس متحول شده است.

بی‌تردید هیچ عنصری برای پیشرفت، توسعه، تکامل جامعه و شکوفایی استعدادها، مهمتر از عنصر امنیت و تأمین آرامش در جامعه نیست و توسعه، خلاقیت و تحرک اجتماعی اثربخش، بدون امنیت امکان پذیر نخواهد بود. امنیت اجتماعی یکی از ضروری‌ترین نیازهای فرد، گروه و جامعه می‌باشد و ادامه حیات و بقای جوامع بدون آن مشکل و غیرممکن خواهد بود. به طور کلی تأمین امنیت اجتماعی در جامعه، موجب تقویت امنیت ملی می‌گردد. زیرا مشارکت مردم با رضایتمندی و تکریم آنان توسط نیروی انتظام بخش جامعه، بسترهای لازم توسعه و رفاه در جامعه را فراهم می‌نماید. مجموعه این ملاحظات نشانگر اهمیت موضوع برای جامعه مردم

سالار دینی ایران، می‌باشد. از نظر تبارشناسی امنیت دارای سابقه طولانی است. نخستین مباحث فلسفی و سیاسی امنیت را در آثار افلاطون و ارسطو می‌توان یافت. «منتسکیو» عقیده دارد: «چون امنیت نتیجه صلح و صلح اولین قانون طبیعت است، لذا بزرگ‌ترین اصول در حکومت، ایجاد امنیت است و مقصود از امنیت تنها حفظ حیات نیست، بلکه تأمین آزادی است.» «هابز»، «شرایط طبیعی» را شرایط نامنی و «شرایط اجتماعی» را شرایط امن برمی‌شمارد. «جان لاک» با رویکردی فراگیرتر می‌گوید: «مقصود از صلح و امنیت تنها آن نیست که زنده بمانیم بلکه منظور دستیابی به رفاه، آسایش و ایجاد تسهیلات مشخص است که حق طبیعی ماست.» در ادیان الهی نیز می‌توان سابقه امنیت را جستجو نمود. از شش هزار و ۲۳۶ آیه قرآن کریم ۸۵۳ مورد (۶/۱۲) درصد) پیرامون ایمنی و امنیت است. در ایران، تأمین نظم، امنیت و آسایش عمومی طبق قانون ناجا از وظایف نیروی انتظامی است هر چند پیرامون تأثیر پدیده‌های اجتماعی بر امنیت اجتماعی، آثار و مطالب علمی فراوانی در سال‌های گذشته تدوین و منتشر گردیده است؛ چندی است که نیروی انتظامی، رویکرد جامعه محوری را برای بازسازی ساختارها و روش‌های اجرایی در مأموریت‌های محوله خود، انتخاب کرده است. با این وصف، نیروی انتظامی به رغم تغییر رویکرد از تهدید محوری به جامعه محوری و روی آوردن به روش‌های نرم‌افزاری در تأمین امنیت، در سال‌های اخیر کمتر توانسته است از همه ظرفیت‌ها و سرمایه‌های بالقوه اجتماعی موجود در تولید، حفظ و ارتقای اجتماعی شهروندان بهره‌گیرد. این از آن‌رو است که امنیت، حاصل تولید نهادها، سازمان‌ها و تشکل‌های غیردولتی، بخش خصوصی و مردم است و نیروی انتظامی تنها به عنوان یکی از سازمان‌های اجتماعی، وظیفه‌ی تولید و تأمین بخشی از امنیت اجتماعی را به عهده دارد. علاوه بر وجود عوامل تأثیرگذار بر امنیت اجتماعی شهروندان موارد زیر را در اهمیت و ضرورت این تحقیق می‌توان برشمرد:

۱. پایین بودن میزان احساس امنیت شهروندان در مقوله‌های جانی، مالی، روانی و اخلاقی؛
۲. ضعف انجام وظیفه و ایفای نقش توسط نهادها و سازمان‌های دولتی و خصوصی در تأمین امنیت اجتماعی؛
۳. ضعف استفاده از ظرفیت‌های مشارکت مردمی و جلب آن در تأمین امنیت؛
۴. مشخص نبودن دقیق مرزهای مفهومی و ادبیات امنیتی در سطوح مختلف امنیت از جمله امنیت عمومی، اجتماعی و فردی در مأموریت‌های ناجا؛

۵. ضعف تعیین دقیق مسئولیت‌ها و وظایف ناجا و سایر نهادها در مقوله امنیت اجتماعی و نحوه ارتباط آن نهادها با ناجا؛

۶. خلاء پیش‌بینی ساختار مناسب برای تأمین امنیت اجتماعی در قانون ناجا؛ و سرانجام مهمترین دغدغه و مشکل موجود نبود الگوی بومی و مدون برای تأمین امنیت اجتماعی توسط ناجا در کشور است. مجموعه این ملاحظات نشانگر اهمیت موضوع برای جامعه مردم سالار دینی ایران، می‌باشد. حال سوال این است که نیروی انتظامی در امنیت شهری دهه ۸۰ به چه میزان تاثیر گذار بوده است؟

چارچوب نظری

الگوهای راهبردی را میتوان به چهار دسته تقسیم‌بندی نمود که عبارتند از: «الگوهای مبتنی بر تحلیل بیرونی»، «الگوهای مبتنی بر تحلیل درونی»، «الگوهای مبتنی بر تحلیل ذهنی-جامعه-شناختی» و «الگوهای جامع». برخلاف آنچه در گفتمان سنتی در نیل به تحصیل امنیت ملی تأکید بر دفع فرآیندهای تهدیدزاست؛ در گفتمان مدرن، امنیت تلاش برای نیل به سطحی از اطمینان خاطر برای تحصیل و صیانت منافع ملی. (افتخاری، ۱۳۷۹: ۵۳) مدنظر است. بر این اساس، امنیت ملی جزء مسئولیت‌های حکومت ملی است و نکته محوری این تعریف بیشتر «تعقیب روانی و مادی ایمنی» است. (افتخاری، ۱۳۷۹: ۳۱) در این گفتمان دفع تهدیدات با تأسیس سازوکار و انجام مقدمات میسر است و اساساً دفع تهدید با تعقیب ایمنی ممکن میشود. (همان: ۵۵) گفتمان پست‌مدرن امنیت نیز از مقوله دولت به عنوان یگانه نهاد اجتماعی در نیل به سطحی از امنیت گذر کرده بر آن است که دیگر دولتها موضوع اصلی امنیت نیستند و امنیت صرفاً در درون دولتها دست‌یافتنی نیست، بلکه دولت، به مثابه یک نظریه بزرگ فرار وایت و ابر ساختار برای امنیت زایی تأسیس می‌یابد، ولی در نهایت زاینده تهدید می‌شود. (تاجیک، ۱۳۷۷: ۱۲۰) پست‌مدرنها در مطالعه امنیت ملی می‌کوشند به جای گفتمان واقع‌گرایی، گفتمان جدیدی مبتنی بر همکاری و روابط متقابل کشورها را جایگزین نمایند و اساس این روابط مبتنی بر فهم متقابل باشد. (جالینوسی، ۱۳۸۵: ۴۱) مبتنی بر گفتمان پست‌مدرن در مطالعات امنیت ملی؛ سیاست‌های امنیت ملی بر این فرض استوار است که امنیت یک ملت در سایه افزایش امنیت دیگر ملت‌های هم‌جوار افزایش پیدا می‌کند. مطالعات راهبردی انجام شده در رابطه با امنیت ملی مبتنی بر این گفتمان راه، می‌توان تحت دو عنوان «استراتژی مقابله» و «استراتژی همکاری»

تقسیم‌بندی کرد. (لیگ و مورگان، ۱۳۸۱: ۸۲) اصلی‌ترین نظریه‌های موجود از «الگوهای راهبردی» ارائه شده و مکاتب توصیف شده است از طرف هنری مینتز برگ ذیل این چهار دسته کلی تقسیم بندی می‌شود:

۱- الگوهای مبتنی بر تحلیل بیرونی ۲- الگوهای مبتنی بر تحلیل درونی ۳- الگوهای ذهنی جامعه شناختی ۴- الگوهای جامع

- الگوهای مبتنی بر تحلیل بیرونی

الگوهای مبتنی بر تحلیل بیرونی در فرآیند ساخت راهبرد با تأکید بر عوامل بیرونی بازیگر سیاسی و محور قرار دادن شرایط مؤثر بر بازیگر، به تحلیل راهبردها و الگوسازی می‌پردازند. از همین‌رو دو «مکتب قدرت» و «مکتب محیطی» را به عنوان مکاتب الگوهای مبتنی بر تحلیل بیرونی قلمداد می‌کنند. همانند مکتب قدرت و مکتب محیطی.

- الگوهای مبتنی بر تحلیل درونی

برخلاف آنچه در الگوهای مبتنی بر تحلیل بیرونی، تأکید الگوسازی بر تحلیل مؤلفه‌های بیرونی است؛ در الگوهای مبتنی بر تحلیل درونی، عناصر داخلی دولت، به واسطه برترین ساخت اجتماعی بودن آن، مورد توجه قرار می‌گیرند. در مکاتب این الگو تأکید بر مؤلفه‌های گره خورده با هویت هر سازمان به عنوان محور ترسیم الگو مدنظر قرار گرفته و دو مکتب یادگیری و برنامه ریزی در این مجال مورد بررسی قرار می‌گیرد. همانند مکتب یادگیری و مکتب برنامه ریزی.

- الگوهای ذهنی جامعه شناختی

برخلاف آنچه در دو الگوی قبلی جایگاه عناصر بیرونی و درونی دولت، در تحلیل الگوسازی آن مورد بحث قرار گرفت؛ در الگوهای ذهنی جامعه شناختی، انگیزه‌های موجد یک راهبرد در فرد و اجتماع مورد تأکید قرار می‌گیرد. از همین‌رو مکتب شناختی و کارآفرینی با نگرش به خواست رهبر یک مجموعه و مکتب فرهنگی با نگرش به زمینه‌های فرهنگی شکل‌گیری یک راهبرد، سه مکتب اصلی تبیین‌کننده این الگوها را شکل داده‌اند. همانند مکتب شناختی.

- کارآفرینی و مکتب فرهنگی

برخلاف آنچه در مکتب کارآفرینی تأکید بر نگرش رئیس حکومت در شکل‌دهی به استراتژی حاکم بر سازمان دولت است؛ در مکتب فرهنگی به طور عمده به تأثیر پدیده فرهنگ بر حفظ ثبات استراتژیک در سازمان پرداخته می‌شود. در مکتب فرهنگی، شکل‌دهی استراتژی، یک فرا

گرد تعامل اجتماعی است که مبتنی بر اعتقادات و ادراکات مشترک اعضای سازمان است. افراد از طریق فراگرد اجتماعی شدن، اعتقادات را به دست می‌آورند). (Kogut & Zander, 1996)

(13)

استراتژی، به شکل چشم‌انداز بوده و امری جمعی است و به کل اعضای سازمان وابسته است. از سوی دیگر فرهنگ و به ویژه ایدئولوژی، تغییر استراتژیک را به اندازه تداوم استراتژی موجود تشویق نمی‌کند. در این مکتب، فرهنگ غالب مهم‌ترین مؤلفه است و لذا در این مکتب، نگرش به نهادهایی که فرهنگ سازمانی مؤثرند و آن را شکل می‌دهند بسیار مهم می‌شود. (Mintz-berg, 2001.301-6)

جنگ نرم و امنیت ملی

جنگ نرم یکی از شیوه‌ها و استراتژی‌هایی است که بیشتر در قدرت نرم مورد تاکید قرار می‌گیرد و به همین دلیل برخی از تحلیل‌ها و تئوری‌ها حاکی از این است که قدرت نرم و جنگ نرم یکسان هستند. به هر حال جنگ نرم، بیشتر در زمینه عملیاتی شدن و اجرا شدن قدرت نرم مورد تاکید قرار می‌گیرد. جنگ نرم مجموعه عملیات روانی، و تبلیغاتی است که یک کشور ارزش‌ها و فرهنگ کشور دیگر را مورد هدف قرار می‌دهد. قدرت نرم، استفاده دقیق آگاهانه و هدفمند از تبلیغات و رسانه‌ها است به گونه‌ای که عقاید، ارزش‌ها، و هنجارهای کشور مقابل مورد هدف قرار گرفته که نتیجه آن تامین منافع ملی کشور مهاجم است. در واقع جنگ نرم تسخیر مغز و قلب شهروندان یک کشور یا یک تمدن دیگر است. جنگ نرم یعنی جنگ باورها عقاید و نگرش‌ها و یا جابجایی در عقاید. جنگ نرم یعنی جنگ مقدس زدایی از ارزش‌ها و باورها شبیه افکنی در افکار و عقاید مسلط یک کشور اعم از دینی یا غیر دینی. جنگ نرم یعنی تحول در منابع و مراجع حقیقت و مرکز افکار و اندیشه‌های کشور. در جنگ نرم یا تسخیر مغز و قلب دو الگوی اساسی وجود دارد در مرحله اول سلبی است در واقع زوال باورها و فرهنگ توسط عواملی چون شبیه افکنی ناکارآمدی ایجاد بی اعتمادی در جامعه و همچنین جامعه و ملت، لزوم اتخاذ ارزش‌های نوین، قدرت اجتماعی سیاسی را بگیرند ارزش‌های دیگر به درد امروز نمی‌خورد. اول یک خلاء ایجاد می‌کنند و چون مردم به دنبال چیزی می‌گردند (مرحله ایجابی) جایگزین و جابجایی ایجاد فرهنگ و ارزش‌های نوین را بر اساس خواسته‌ها و مطلوبیت‌های کشور مهاجم

همچون برتری فرهنگ تجربی، کارآمدی دموکراسی غربی، ایجاد برابری در بین انسان‌ها و شکل-گیری نظام فرهنگی و سیاسی بر اساس خواسته‌های جهان غرب.

رهبر معظم انقلاب در دو دهه اخیر، مهمترین راهبرد دشمن علیه جمهوری اسلامی را، جنگ نرم معرفی کرده‌اند. ایشان در این مورد با هدف شناخت بیشتر جامعه و نخبگان، با ادبیات مختلف، جنگ نرم را معرفی و به خوبی تبیین فرموده‌اند. برخی از بیانات ایشان در این خصوص ذکر می‌شود:

- جنگ نرم، یک تهاجم فرهنگی، بلکه یک شبیخون، غارت و قتل عام فرهنگی است، (دیدار با فرماندهان گردان‌های عاشورای نیروی مقاومت بسیج، ۱۳۷۱)
 - جنگ اراده‌ها و عزم‌ها، سیاست‌ها و تدبیرهاست. (پیام به حجاج بیت الله الحرام، ۱۳۷۸)
 - جنگ نرم، یعنی ایجاد تردید در دلها و ذهن‌های مردم. (دیدار با جمع زیادی از بسیجیان کشور، ۱۳۸۸)
 - جنگ نرم، یعنی جنگ به وسیله ابزارهای فرهنگی و پیشرفته امروزی. (دیدار با جمع زیادی از بسیجیان کشور، ۱۳۸۸)
 - جنگ نرم، یعنی جنگ به وسیله نفوذ، دروغ و شایعه پراکنی (دیدار با جمع زیادی از بسیجیان کشور، ۱۳۸۸)
 - جنگ نرم، یعنی تهاجم به مرزهای ایمانی، عقیدتی و فرهنگی. (دیدار با خانواده‌های شهدای استان کردستان، ۱۳۸۸)
 - جنگی است برای ناامید ساختن مردم از مبارزه. (دیدار با کارگران و فرهنگیان کشور به مناسبت روز کارگر و روز معلم، ۱۳۷۲)
- جنگ نرم، انواع مختلفی دارد:

۱- وابستگی علمی ۲- براندازی نرم ۳- عملیات روانی - جنگ روانی جنگ رسانه‌ای ۴- انقلاب

نرم

نکته مهم دیگر اینکه مهمترین ابزار جنگ نرم و رسانه‌ها، تکنولوژی‌های ارتباطی است در واقع بیشتر از طریق رسانه‌ها اعم از سنتی و جدید همچون شبکه‌های اینترنت، تلفن همراه، جنگ نرم انجام می‌گیرد. نکته دیگر اینکه در طول تاریخ همیشه کشورها درگیر مساله جنگ بوده‌اند به گونه‌ای که جنگ جزئی از زندگی انسان‌ها شناخته می‌شود. نکته مهم اینکه با تغییر اوضاع و

احوال هر دوره جنگ نیز دگرگون شده است به گونه‌ای که اگر در چند دهه گذشته جنگ‌های خشونت آمیز معنی داشت در سده ۲۱ و عصر جدید جنگ‌ها کاملاً تغییر یافتند یکی از مهمترین انواع جنگ‌ها در عصر حاضر جنگ نرم بوده و دلیل آن را باید در تکنولوژی‌ها، قدرت رسانه‌ها، ورود به عصر اطلاعات و تحول در منافع کشورها جستجو کرد و به نوعی که اگر در گذشته تسخیر زمین، منافع کشوری را تامین می‌کرد و در عصر حاضر این تسخیر مغز و قلب انسان‌ها است که می‌تواند منافع کشوری را تامین نماید با توجه به اینکه بخش عمده‌ای از قدرت لازم در سیطره و حاکمیت کشورهای جهان غرب به خصوص امریکاست و بنابراین بیشترین وجوه جنگ نرم از سوی جهان غرب به خصوص امریکا علیه کشورهای دیگر است. بخش عمده‌ای از جنگ نرم جهان غرب در چند دهه اخیر متوجه اسلام و جهان اسلام بوده است به خصوص در زمینه نظام-های سیاسی که بیشترین تاکید را به ارزش‌های دینی خود دارند و یا مقاومت جدی با ارزش‌های امریکایی دارند بیش از سایر کشورها مورد جنگ نرم، جوانان قرار گرفتند چنان که در سه دهه اخیر و به خصوص پس از فروپاشی شوروی جنگ همه جانبه غرب علیه نظام جمهوری اسلام افزایش بسیار یافت در واقع بخش عمده‌ای از جنگ نرم غرب در دهه‌های اخیر متوجه جمهوری اسلامی بوده است که این سیاست خود را از طرق مختلف اعم از سیاسی، اقتصادی و فرهنگی پیگیری کردند. اما مهمترین ابزار، ابزارهای رسانه‌ای، دیداری، نوشتاری و سینما و... جستجو نمود.

ویژگی‌های جنگ نرم

۱- تدریجی و خزنده بودن ۲- مسالمت آمیز بودن ۳- در چارچوب قوانین بودن: بهره‌گیری از رسانه‌های داخلی و خارجی که البته بیشترین تاثیرگذاری از طریق رسانه‌های داخلی خواهد بود. ۴- کمک و بهره‌گیری از سازمان‌ها، نهادها، نیروهای اجتماعی، احزاب و سمن‌ها ۵- توجه نگرش جنگ نرم به همه طبقات و اقشار جامعه. البته با تاکید بر اقشار جوان ۶- با توجه به تاکید جنگ نرم بر تفکر و اندیشه بیشترین توجه جنگ نرم متوجه مراکز فکری و تولید اندیشه هر جامعه‌ای است از جمله دانشگاه، نخبگان، نظریه پردازان، البته راهکار اولیه مقابله با جنگ نرم نیز از همان طریق انجام خواهد گرفت. با توجه به اینکه جنگ نرم، جنگ نامحسوس بوده و تاثیرگذاری آن تدریجی و آرام است کسانی که افکار و اندیشه‌های نوین یا مهاجم را می‌پذیرند جزئی از باور و اعتقاد راستین خود تلقی کرده و بر آن پافشاری کرده‌اند. ۷- با توجه به اینکه جنگ نرم با

خصوصیاتی همچون تأثیری‌گذاری آرام، نامحسوس بودن، عمل می‌نماید ارزیابی از میزان تأثیر پذیری یا موفقیت یا ناکامی جنگ نرم بسیار سخت خواهد بود.

ابزارهای جنگ نرم

مهمترین ابزاری که در جنگ نرم استفاده می‌شود رسانه‌ها هستند. رسانه خود به چند گروه کلی تقسیم می‌شود که برخی از آنها عبارتند از سینما، انیمیشن، کارتون، شبکه‌های ماهواره‌ای، بازی‌های رایانه‌ای، اسباب بازی‌ها می‌توان اشاره کرد، رسانه‌ها به طور کلی، به دو شیوه مختلف اهداف جنگ نرم را برای همه کشورها از جمله جهانی غرب تعقیب می‌کنند.

۱- رسانه‌ها به برجسته‌سازی هویت، ارزش‌ها، فرهنگ خود می‌پردازند که در این زمینه می‌توان به برتری انسان غربی (نژاد سفید) غرب منجی و نجات دهنده جهان، اولویت و برتری فرهنگ غربی دیگر فرهنگ‌ها شخصیت‌گرایی، خود بزرگ بینی، و راهکار جهان برای حل و رفع مشکلات خود پذیرش کلی جهان غرب است.

۲- تحقیر هویت دیگری، مساوی دانستن ارزش‌های دیگران با عقب ماندگی، خشونت، غیر انسانی بودن انجام می‌گیرد. هدف از این امر این است که به نهادینگی تثبیت ارزش‌ها و فرهنگ خود پرداخته و ایجاد یاس و ناامیدی در سایر کشورها، به خصوص در جهان اسلام کرده و شکاف اساسی در جوامع و بین جامعه و شهروندان ایجاد کند.

امنیت از دیدگاه مقام معظم رهبری

جستجوی امنیت از مهم‌ترین نیازها و انگیزه‌های انسانی است. مهم‌ترین نیاز جامعه، خواه یک طایفه یا قبیله و خواه یک کشور، تأمین امنیت آنها توسط حکومت‌ها و دولت‌هاست. امروزه کشورها مهم‌ترین واحد سیاسی در صحنه روابط خارجی و داخلی هستند و مهم‌ترین هدف و وظیفه آنها تلاش برای تأمین امنیت فراگیر و عمومی است. مردم نیز از دولت و نهادهای سیاسی و امنیتی جامعه برای تأمین امنیت و آرامش جامعه همراه با رفاه اقتصادی و هویت آن بیشترین انتظار را دارند. اسلام امنیت را در زمره بزرگترین مواهب الهی قلمداد می‌کند و آن را نعمتی ناشناخته و هم‌تراز سلامتی می‌داند. امروزه همراه با تحولاتی که در منابع تولید کننده قدرت و تهدید پدید آمده، مفهوم و نحوه تأمین امنیت نیز دچار تحول شده است و متغیرهای جدیدی مانند: قدرت تولید و بهره‌وری، میزان تولید دانش و اطلاعات و میزان کنترل و تسلط بر افکار عمومی به عنوان نمونه‌ای از این منابع به شمار می‌روند. در شرایط فعلی، محیط امنیتی یک لایه

پیوسته و همراه با محیط اجتماعی است که از تعامل میان عوامل مؤثر در ساخت محیط اجتماعی پدید می‌آید. وجود نگاه سیستمی به این مسئله نشان خواهد داد که کارکردهای متقابل یا نادرست حوزه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و نظامی چگونه بر امنیت یک جامعه تأثیر مثبت و منفی خواهد داشت. رشد جوامع و خود شکوفایی آنها متکی بر سرمایه‌های انسانی و اجتماعی بوده و این هر دو، نیازمند امنیت است. کشور ما نیز در طول تاریخ خود فراز و فرودهای زیادی را شاهد بوده و درگیری‌های نظامی، جنگ‌های داخلی و ناآرامی‌ها را تجربه کرده و تأمین امنیت همواره یکی از دغدغه‌های اصلی بوده است. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی نیز پدیده‌هایی مانند رشد جمعیت، مهاجرت‌های گسترده، توسعه شهرهای بزرگ و گسترش حاشیه‌نشینی، تداوم تحریم‌های اقتصادی غرب و فعالیت‌ها و اقدامات نرم در ایجاد بحران‌های اجتماعی و هویتی، موجب شده موضوع ناهنجاری‌های اجتماعی و ایجاد امنیت و آرامش عمومی مورد توجه جدی و دغدغه دولت و مردم قرار گیرد. بنا بر آنچه گفته شد برای تبیین و توسعه امنیت عمومی ضرورت دارد مدلی طراحی شود که بتواند با در نظر گرفتن تهدیدات، فرصت‌ها، ظرفیت‌ها و روندها شرایط موجود را مورد بررسی قرار دهد تا بتوان بر آن اساس سیاست‌ها و راهبردهای اساسی ارتقای امنیت عمومی و اجتماعی تدوین شده و برنامه‌ریزی صحیح به منظور اقدامات مقابله‌ای و هم-چنین تأمین امنیت و ایجاد آرامش جامعه صورت گیرد. به عبارت دیگر هدف اصلی از این تحقیق پیشنهاد مدلی برای تبیین سیاست‌ها و راهبردهای ارتقای امنیت عمومی (اجتماعی) و ایجاد آرامش در جامعه می‌باشد. بسیاری از صاحب نظران و محققان علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، بر این اعتقادند که نیازهای امنیتی و یا تأمین امنیت ملی، اصلی مبنایی در تعیین اهداف سیاست خارجی و اداره روابط میان کشورهاست.

ابعاد و وجوه امنیت از دیدگاه مقام معظم رهبری

اصولاً شکل بندی امنیت ملی در صورت‌های مختلف خود را نشان می‌دهد و نظام‌های سیاسی که اساس آنان بر امنیت ملی تک بعدی قوام یافته است، در برابر حوادث و ناملایمات بیشتر شکننده هستند تا نظام‌هایی که امنیتشان بر چند پایه استوار است. برجسته‌ترین وجوه و ابعادی که برای امنیت ملی نظام جمهوری اسلامی ایران متصور است و از جمع بندی متن راهبردهای رهبری استخراج شده عبارتند از:

۱- امنیت فردی: یعنی هر فرد بتواند بدون دغدغه از امکانات عمومی بهره مند گردد و از

آزادی‌های قانونی و مشروع در جهت رشد و تعالی مادی و معنوی بهره برداری کند و با هیچ گونه مانع و تهدیدی مواجه نگردد و کرامت انسانیش رعایت شود.

۲- امنیت اجتماعی: یعنی آرامش و سلامت جامعه و رشد حس تعاون و همیاری و دوری از ناهنجاری‌ها اخلاقی، و رعایت قانون.

۳- امنیت اقتصادی: فراهم بودن زمینه‌های درآمد مناسب اقشار میانی و پائین جامعه در حل مشکلات معیشتی و مسکن، سرمایه گذاری و اشتغال، قانونمندی و سلامت در چرخه تولید، توزیع و مصرف، بهره وری مناسب از ذخایر و معادن، توسعه و مکانیزه نمودن بخش کشاورزی، رهایی از اقتصاد تک محصولی، خودکفایی در صنایع مهم و کلیدی و دستیابی به تکنولوژی‌های پیشرفته، تعادل و توازن در عرضه و تقاضا.

۴- امنیت سیاسی: تعامل احزاب و جناح‌های دلسوز انقلاب، پرهیز از تشنج و درگیری‌های قومی و حزبی، وفاق و همدلی کارگزاران نظام، آرامش در محیط‌های علمی، سیاسی و رسانه‌ای، فضای سالم و مناسب برای نقد منصفانه عملکردها، اقتدار نهادهای امنیتی و سیاسی در ردیابی تحرکات طراحان براندازی نرم و اشراف بر روند شکل‌گیری طرح‌های دشمنان و عوامل داخلی و منطقه‌ای آنان در توطئه‌های فرهنگی سیاسی و نظامی، حضور همگانی مردم در عرصه‌های گوناگون سیاست و حمایت همه جانبه از نظام اسلامی.

۵- امنیت قضایی: حفظ حقوق و حرمت شهروندی، اجرای یکسان قانون برای همه متخلفان، احقاق حقوق ستمدیدگان و مظلومان، ضابطه مندی و قاطعیت در مسیر مراحل قضایی پرونده‌های مفسدان سیاسی و اقتصادی.

۶- امنیت فرهنگی: رشد اخلاق دینی، ارتقاء فرهنگ عمومی و اسلامی، پویایی و گسترش ارزش‌های انقلاب و دفاع مقدس، فراهم بودن بسترهای مناسب تولید علم و تقویت جنبش نرم افزاری، استحکام پایه‌های معرفت دینی و ایمن‌سازی اخلاقی و روحی نسل جدید در برابر تهاجمات و شبیخون فرهنگی دشمنان.

۷- امنیت دفاعی مرزی و منطقه‌ای: ساماندهی و تقویت نیروهای مسلح متناسب با دفع تحرکات نظام دشمنان و نبردهای نامتقارن و ناهمتراز، خودکفایی تسلیحاتی در جهت بازدارندگی تهدیدات، تعامل سالم و سازنده با همسایگان، احترام متقابل و تفاهم بر محور مشترکات سیاسی، دینی و جغرافیایی در جهان اسلام، دیپلماسی فعال و تأثیرگذار در عرصه سیاست بین‌الملل. در

بندهای اصل سوم و اصل بیست و دوم و یک صد و هفتاد و ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به وجوه امنیت ملی اشاراتی دارد و اجرای برخی از اصول و بندهای آن منوط به استقرار امنیت در نظام جمهوری اسلامی است. (تاجیک، ۱۳۸۳: ۸۷)

مؤلفه‌های درونی استقرار امنیت

همانگونه که در تبیین «امنیت ملی» گذشت این اصطلاح سیاسی دارای مفهوم چند وجهی به کمک واژه‌های دخیل است. تبلور و استقرار امنیت ملی در حاکمیت و جامعه نیز مشروط به فراهم آمدن زمینه مناسب رشد و توسعه در حوزه‌های گوناگون نظام جمهوری اسلامی است. در این بخش به اهمیت و جایگاه مؤلفه‌های درونی نظام جمهوری اسلامی که تحقق کامل و حضور جمعی آنها تجلی بخش امنیت ملی است اشاره می‌کنیم.

- **وفاق و همگرایی ملی:** مهمترین شاخصه اندیشه سیاسی امام و رهبری، تأکید بر وحدت و همدلی میان تمام اقشار مردم و مسئولان است، زیرا شرایط فرهنگی، جغرافیایی و سیاسی ایران به گونه‌ای است که همیشه امکان ایجاد رخنه برای نفوذ دشمن در آن فراهم است. اگر این اخوت ایمانی در سرتاسر کشور ما محفوظ بماند و هرکس برای خودش توجه به خود نداشته باشد؛ توجه به مقصد داشته باشد و خودش را برای مقصدش بخواهد، هیچکس نمی‌تواند به این کشور تعدی کند. حفظ کردن نظام اسلامی این است که هر روز محکم کنیم برادری خودمان را، سر اغراض جزئی که زود می‌گذرد لطمه‌ای خدای نخواستہ به اسلام وارد نکنیم، لطمه به جمهوری اسلام وارد نکنیم. مقام معظم رهبری معتقد است که دستاوردهای عظیم انقلاب اسلامی در پرتو برکت معنوی وحدت حاصل آمده است و استمرار وحدت نیز عامل پویایی و ثبات نظام است: همیشه به برکت اتحاد کلمه توانستیم بزرگترین موانع را از سر راه خود برداریم؛ الان هم می‌توانیم به برکت اتحاد کلمه میان مردم و مسئولان، بزرگترین موانع را از مقابل راه حرکت این ملت برداریم. وحدت اقوام و مذاهب، هم اندیشی حوزه و دانشگاه، همگرایی اقشار مختلف مردم، همدلی نیروهای مسلح و در مرتبه عالی تر وحدت مسئولان و مردم شاخصه‌های اصلی وفاق و همگرایی در تأمین امنیت ملی نظام جمهوری اسلامی است. و حجم گسترده دیدگاه‌ها، راهبردها و راهکارهای امام و رهبری در تدوین چشم انداز حفظ دستاوردهای انقلاب و نظام اسلامی بر محور موضوع وحدت قرار دارد. (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳/۱۰/۸۰)

- **ولایت مداری:** رهبری و ولایت فقیه جامع الشرایط، تداوم بخش نبوت پیامبر^ص و امامت

ائمه معصومین^ع و ضامن حاکمیت و اجرای احکام الهی است. رهبری در انقلاب و نظام اسلامی هدایتگر سکان کشتی انقلاب و ترسیم‌گر سیاست‌های کلی نظام اسلامی است که بیداری و جوشش میلیونی توده‌های مردم را به ارمغان می‌آورد. مقام معظم رهبری درباره پیوند مردم با رهبر می‌فرماید: ولایت؛ یعنی آن حکومتی که در آن ارتباطات حاکم با مردم، ارتباطات فکری، عقیدتی، عاطفی، انسانی و محبت آمیز است، مردم به او متصل و پیوسته‌اند و به او علاقمندند. بدهی است نقش رهبری در بسیج مردم در تمام مراحل انقلاب و حمایت و پیروی همه جانبه مردم از فرامین رهبری تضمین کننده امنیت ملی است. به همین دلیل امام با اشاره به اصل مترقی ولایت فقیه در قانون اساسی همگان را به انقیاد در برابر این اصل برای حفظ نظام اسلامی از آسیب‌ها فرا می‌خواند: من به همه ملت، به همه قوای انتظامی اطمینان می‌دهم که امر دولت اسلامی، اگر با نظارت فقیه و ولایت فقیه باشد، آسیبی بر این مملکت نخواهد وارد شد. (صحیفه امام، ج ۱۰: ۸۵)

مقام معظم رهبری، حضور خالصانه و عاشقانه مردم ولایتمدار بر گرد ستون خیمه انقلاب را عامل استحکام نظام و دفع توطئه‌ها می‌داند: تا وقتی که این اصل نورانی در قانون اساسی هست و این ملت از بن دندان به اسلام عقیده دارند، توطئه‌های اینها ممکن است برای مردم دردسر درست کند اما نخواهد توانست این بنای مستحکم را متزلزل کند. البته برتری ملت ایران در امتیازات ولایتمداری نسبت به مسلمانان صدر اسلام و تمجید و تکریم امام از این ملت قهرمان و فداکار در سخنرانی و وصیت نامه شان گواهی روشن بر اصل مهم ولایتمداری مردم در پیروی از رهبرشان در گذر از تمامی شداید و بحرانها برای پیروزی انقلاب و تثبیت نظام اسلامی و دفع توطئه های دشمنان است. (باقری، ۱۳۸۰: ۳)

- مشارکت عمومی: در نظام اسلامی پذیرش آرای مردم و حضورشان در عرصه‌های مختلف نظام عامل مقبولیت و پایداری آن است. به همین جهت امام در تمام مراحل انقلاب و تثبیت نظام حضور مردم را رکن مهم و پایه اصلی استحکام نظام می‌دانست و همواره به آرای عمومی تکیه می‌کرد. ایشان بر این باور بود که: «انقلاب اسلامی ما انقلابی است که به دست مردم صورت گرفته، مردم انقلاب کرده اند و مردم باید آن را به آخر برسانند». بنابراین تاکنون تمام توطئه‌های داخلی و خارجی دشمنان در جهت شکست یا استحاله و انحراف انقلاب با حضور قدرتمندانه ملت خنثی شده و سفارش امام برای استمرار حضور پر صلابت مردمی در حفظ و تقویت امنیت

نظام این است که: تا شما زنده‌اید آمریکا بر نمی‌گردد، شوروی هم بر نمی‌گردد. در نسل‌های آتیه، اگر ملتها در نسل‌های آتیه به همین روش حرکت کنند و روحانیون در همه جا حاضر باشند و مردم در صحنه باشند و قوای نظامی و انتظامی، قوای نظامی و انتظامی اسلام باشد این در طول تاریخ هم ان شاءالله نخواهد شد. از سوی دیگر در ترسیم راهبردهای سازندگی و توسعه نظام اسلامی نقش مؤثر و کارساز مردم را در حرکت تکاملی نظام به مسئولان یادآور می‌شود تا آنان از بهره‌وری از این پشتوانه عظیم غفلت نکنند: «اگر مردم را شریک خودتان نکنید، موفق نخواهید شد». راز مهم غلبه بر مشکلات داخلی در این سه دهه حضور مردمی است. از این رو تحقق توسعه واقعی در نگاه مقام معظم رهبری بدون مشارکت عمومی امکان‌پذیر نیست: اگر بخواهیم کشور را آباد کنیم و کشاورزی را که زمینه مستعدی در کشور ما دارد رایج و دایر کنیم و صنعت مستقل و متکی به استعداد و علم و تجربه متخصصان داخلی را به وجود بیاوریم و راه بیندازیم و علم و تحقیق را در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی کشور توسعه بدهیم و ان شاءالله رفاه عمومی را در سطح کشور تا اعماق روستاها پیش ببریم و... وسیله و ابزار انجام همه این خواسته‌ها، شما مردم هستید و حضور و ایمان شما، این راه را هموار خواهد کرد. (باقری، ۱۳۸۰: ۵)

- ساماندهی اقتصادی: بهبود وضع اقتصادی جامعه یکی از مباحث کلیدی و نقش‌آفرین است که از دیرباز تا امروز امام و رهبری ابعاد و زوایای آن را برای کارگزاران نظام اسلامی برجسته ساخته‌اند. در فرهنگ اسلامی به حل مشکلات اقتصادی انسان‌ها اهمیت خاصی داده‌اند به گونه‌ای که امنیت عمومی جامعه و تحقق برخی از امور فرهنگی، عقیدتی و اخلاقی را در پرتو سامان یافتگی اقتصادی و رفع دغدغه‌های معیشتی میسر می‌دانند. به عنوان مثال پیامبر گرامی اسلام می‌فرماید: بَارِكْ لَنَا فِي الْخُبْزِ وَلَا تُفَرِّقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ فَلَوْلَا الْخُبْزُ مَا صَلَّيْنَا وَلَا صُمْنَا وَلَا أَدَّيْنَا فَرَائِضَ رَبَّنَا. پروردگارا، نان را بر ما مبارک کن و میان ما و او جدایی قرار نده، زیرا اگر نان نباشد ما توانایی انجام فرائض الهی و نماز و روزه را نداریم.

از نظر امام فرایند ساماندهی اقتصادی با رفع فقر و محرومیت و دستیابی به یک زندگی متوسط و رفاه متناسب با شأن انسان مسلمان در نظام اسلامی و به دور از اسراف و تجمل آغاز شود از این رو به مسئولان می‌فرماید: دولت شما دولت محرومین است، یعنی باید برای محرومین کار کنید. هر قدر کشور ما به طرف فقر زدایی و دفاع از محرومین حرکت کند، امید جهانخواران از ما منقطع و گرایش ملت‌های جهان اسلام زیادتر می‌شود. مقام معظم رهبری، در اولویت بندی

مسائل اقتصادی توجه به امر معیشت را مورد تأکید قرار می‌دهد: «مسأله معیشت قطعاً در اولویت اول است، معیشت که نبود، دین هم نیست، اخلاق هم نیست، حفظ عصمت و عفت هم نیست» نکته مهم دیگر رهایی از اقتصاد تک محصولی و سرمایه گذاری بنیادین در بخش کشاورزی و صنعت است. تا آنجا که بتوانیم باید کشور را از مسأله نفت جدا کنیم. ما باید سعی کنیم از حیث اقتصاد قوی و بدون وابستگی باشیم. البته به طرف صنعت هم باید رفت، ولی اگر از کشاورزی منحرف بشویم، اسباب آن می‌شود که آنچه خودمان نیز داریم از بین برود. خودکفایی در کشاورزی یکی از محورهای مهم امنیت ملی است: بخش کشاورزی یک محور اصلی در اداره کشور است... شریان اصلی زندگی جامعه در این بخش است و زندگی واقعی و ملموس جامعه حیات اجتماعی در این بخش بیشتر معنا پیدا می‌کند، چون اینجا، مسأله غذا، و مسأله امنیت غذایی و مسأله استقلال ناشی از امنیت غذایی مطرح است. (باقری، ۱۳۸۰: ۱۲)

- اقتدار نظامی و دفاعی: به گفته امیر بیان حضرت علی^ع «فَالْجُنُودُ بِأَذْنِ اللَّهِ حُصُونُ الرَّعِيَّةِ، وَ زَيْنُ الْوُلَاةِ، وَعَزُّ الدِّينِ، وَ سُبُلُ الْأَمْنِ وَ لَيْسَ تَقْوَمُ الرَّعِيَّةُ إِلَّا بِهِمْ؛ سپاهیان به فرمان خدا پناهگاه استوار و رعیت زینت و وقار زمامداران و شکوه دین و راه های تحقق امنیت کشورند، امور مردم جز با سپاهیان استوار نگردد». نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران به عنوان بازوی قدرتمند ولایت، پاسدار حفظ دستاوردهای نظام و کارگزار اصلی استقرار امنیت داخلی و مرزهای کشورند. تقویت بنیه معرفت دینی و سیاسی به همراه فراگیری فنون پیشرفته و لازم نظامی در کنار دستیابی به فن آوری تولید تجهیزات مدرن نظامی، از مجموعه نیروهای مسلح بنیان مرصوصی پدید می‌آید که مقتدرانه حافظ استقلال، تمامیت ارضی، امنیت داخلی کشور می‌شود. پس از دفاع مقدس مهمترین عامل بازدارندگی تهاجم نظامی دشمنان به کشور جمهوری اسلامی ایران، صلابت، و استواری و توانمندی نیروهای مسلح است. به همین دلیل امام به مسئولان نظام سفارش داشتند که: در هیچ شرایطی از تقویت نیروهای مسلح و بالابردن آموزش‌های عقیدتی و نظامی و توسعه تخصص‌های لازم و خصوصاً حرکت به طرف خودکفایی نظامی غفلت نکنند... غفلت از تقویت بنیه دفاعی کشور، طمع تهاجم و تجاوز بیگانگان و نهایتاً تحمیل جنگ و توطئه‌ها را به دنبال می‌آورد. مقام معظم رهبری آمادگی‌های لازم و هوشیاری نیروهای مسلح در رصد کردن تحرکات دشمنان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای را یادآور می‌شود و خواهان افزایش توان دفاعی آنان برای تأمین امنیت در بازدارندگی از تهاجم دشمنان است: نیروهای مسلح، باید کاری کنند

که هیچ دشمنی نتواند در استقلال و استحکام یکپارچگی و تمامیت ارضی ما طمع کند. ما آمادگی‌های خود را برای مقابله با استکبار، همیشه حفظ می‌کنیم، همین حالا هم آماده هستیم، ما قصد تجاوز به هیچ کس را نداشتیم، باز هم نداریم؛ اما آماده‌ایم که برای مقابله با تجاوز هر کس که باشد، اقدام کنیم. مزیت و امتیاز منحصر به فرد نیروهای مسلح جمهوری اسلامی پشتوانه میلیونی ملت ایثارگر ایران در قالب بسیج است که نقش مهمی در استحکام و اقتدار نیروهای نظامی و انتظامی دارد و دلاوری‌های آنان در کارنامه درخشان پیروزی‌های نبرد هشت سال دفاع مقدس ثبت است. امام پس از روزگاران سراسر حماسه جاوید دفاع مقدس هم خواهان گسترش و تقویت تفکر بسیجی در دوران سازندگی و توسعه سیاسی و اقتصادی است تا اقتدار و امنیت نظام در تمام مراحل پیشرفت و توسعه برای همیشه محفوظ بماند. اگر بر کشوری ندای دلنشین تفکر بسیجی طنین اندازد، چشم طمع دشمنان و جهانخواران از آن دور خواهد گردید والا هر لحظه باید منتظر حادثه باشیم. بسیج باید مثل گذشته و با قدرت و اطمینان خاطر به کار خود ادامه دهد. باید برای شکستن امواج طوفان‌ها و فتنه‌ها و جلوگیری از سیل آفت‌ها به سلاح پولادین صبر و ایمان مسلح شویم، ملتی که در خط اسلام ناب محمدی^ص و مخالف با استکبار و پول پرستی و تحجرگرایی و مقدس‌نمایی است، باید همه افرادش بسیجی باشند و فنون نظامی و دفاعی لازم را بدانند، چرا که در هنگامه خطر ملتی سربلند و جاوید است که اکثریت آن آمادگی لازم رزمی را داشته باشند. (صدر، ۱۳۵۳: ۳۳)

- قانونگذاری و قانون مداری: تدوین و تصویب قوانین جامع، راه گشا در سهولت اجرای برنامه‌های بلند مدت توسعه پایدار نظام اسلامی و هم در روان سازی پیدایش و گسترش امنیت اجتماعی، اقتصادی و قضایی کمک می‌کند و هم مسیر حرکت سیاستگذاران و مدیران عالی و میانی اجرایی را روشن می‌سازد. به همین دلیل امام از عصاره فضایل ملت می‌خواهد که در طرح قوانین و تصویب لوایح نگاه فراگیر و اصولی به مسائل کلان نظام داشته باشند و از امور جزئی و مقطعی پرهیز کنند: نمایندگان محترم مجلس قبل از پرداختن به لوایح و تبصره‌ها و موارد غیر ضروری به فکر مسائل اصلی و کلیدی کشور باشند. از نگاه تحلیلی مقام معظم رهبری، قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی ترسیم‌کننده چگونگی حرکت مدیران در تحکیم پایه‌های امنیت ملی نظام باشد: با قوانین مجلس است که مسئولان می‌توانند حرکت کنند و پیش بروند، مجلس می‌تواند حافظ امنیت ملی باشد، می‌تواند سد مستحکمی در برابر دشمنان و طمع ورزی بیگانگان

باشد. نظم عمومی روشمند، با رعایت قانون در تمام سطوح کشور بیانگر رشد سیر صعودی ضریب امنیت اجتماعی و ملی است. و تذکر مهم امام به ملت این است که: «همه قشرها که در هر جا هستند و در هر محلی هستند حفظ قانون را بکنند و حفظ قواعدی که بر کشور جاری هست بکنند.» و نیز به عمل به قانون اساسی سفارش می‌کند: معیار در اعمال نهادها قانون اساسی است و تخلف از آن برای هیچ کس چه متصدیان امور کشوری و لشکری و چه اشخاص عادی جواز نیست.

مؤلفه‌های منطقه‌ای امنیت

ارتباط مستقیم و تنگاتنگ کارکردهای داخلی نظام با سیاست خارجی و تأثیر متقابل و تعامل آنها با یکدیگر دلیل پیوند و گسترش امنیت نظام جمهوری اسلامی به امنیت جهان اسلام و منطقه خاورمیانه است. تحركات سیاسی نظامی گسترده آمریکا برای مهار فرهنگ جهان شمول انقلاب اسلامی و پیشگیری از تأثیر کارآمدی نظام بر کشورهای منطقه و جهان اسلام، امنیت ملی جمهوری اسلامی را به چالش فرا می‌خواند. امام و رهبری با رویکرد به مشترکات فراوان فرهنگی دینی، جغرافیایی، سیاسی و اقتصادی برای پیشگیری از نفوذ دشمن و ایجاد ثبات و آرامش در منطقه، راهبردهایی را مطرح ساخته‌اند:

۱- همگرایی جهان اسلام بر محور مشترکات در سایه احترام متقابل و همزیستی مسالمت آمیز برای تثبیت آرامش و دفع تجاوزات دشمن.

مقام معظم رهبری: دولت‌ها باید بدانند که خواست ملت‌های مسلمان آن است که همه آنها با هم به خواست مستکبرانه آمریکا و اسرائیل پاسخ «نه» بگویند. این مطمئن‌ترین اقدام برای حفظ خود دولت‌ها و حفظ شرف و عزت کشورهای اسلامی است.

۲- تشکیل جبهه متحد اسلامی در برابر پیمان‌های مشترک نظامی، اقتصادی و سیاسی غرب و نظام سلطه. مقام معظم رهبری: مسلمانان باید نشان دهند که جهان اسلام دارای قدرت برخورد است و می‌تواند در برابر تجاوزات و دشمنی آمریکا و هر متجاوز دیگری بایستد.

۳- حمایت آموزشی، تربیتی، فرهنگی و سیاسی اقتصادی از نهضت‌های آزادی بخش و تقویت بیداری اسلامی برای بازدارندگی از روش‌های ناجوانمردانه تهاجمات سیاسی و نظامی استکبار جهانی، صهیونیسم بین‌الملل و استعمار فرانو. مقام معظم رهبری: آمریکا پشتیبان رژیم‌های نژاد پرست است و ما به حمایت خود از مبارزات عدالت خواهانه ملت‌ها ادامه خواهیم داد. (رسول زاده،

امنیت ملی نظام جمهوری اسلامی در اندیشه امام و رهبری همانند سایر مفاهیم و تعابیر مهم و محوری سیاسی در قلمرو مکتب حیاتبخش اسلام و آموزه‌های دینی تفسیر و تحلیل می‌شود که مجموعه عواملی همانند اعتقادات دینی، خدمتگزاری، عدالت طلبی، دشمن شناسی و مشارکت عمومی و... در پیدایش مؤلفه‌های امنیت ملی و استقرار آن سهیم هستند. بر این اساس «امنیت ملی» در نظام جمهوری اسلامی ایران یک مقوله قدسی و ارزشی به شمار می‌آید. مقام معظم رهبری کلام جامع و راهبردی امام را چنین تبیین می‌نماید:

امام می‌دانست که اگر ما به اسلام متمسک شویم هم عزت دنیا و هم رفاه مادی، هم قدرت سیاسی، هم آسایش و هم امنیت عمومی برای مردم پدید خواهد آمد؛ لذا امام اسلامیت را به معنای حقیقی کلمه در بافت نظام اسلامی و این بنای مستحکم و شاخص گذاشت. (بیانات مقام معظم رهبری در مراسم سالگرد ارتحال امام، ۱۴/۳/۱۳۸۰)

ابعاد و وجوه امنیت ملی

اصولاً شکل بندی امنیت ملی در صورت‌های مختلف خود را نشان می‌دهد و نظام‌های سیاسی که اساس آنان بر امنیت ملی تک بعدی قوام یافته است، در برابر حوادث و ناملایمات بیشتر شکننده هستند تا نظام‌هایی که امنیتشان بر چند پایه استوار است.

برجسته ترین وجوه و ابعادی که برای امنیت ملی نظام جمهوری اسلامی ایران متصور است و از جمع بندی متن راهبردهای امام و رهبری استخراج شده عبارتند از:

۱. امنیت فردی: یعنی هر فرد بتواند بدون دغدغه از امکانات عمومی بهره‌مند گردد و از آزادی‌های قانونی و مشروع در جهت رشد و تعالی مادی و معنوی بهره برداری کند و با هیچگونه مانع و تهدیدی مواجه نگردد و کرامت انسانیش رعایت شود.

۲. امنیت اجتماعی: یعنی آرامش و سلامت جامعه و رشد حس تعاون و همیاری و دوری از ناهنجاری‌ها اخلاقی، و رعایت قانون.

۳. امنیت اقتصادی: فراهم بودن زمینه‌های درآمد مناسب اقشار میانی و پائین جامعه در حل مشکلات معیشتی و مسکن، سرمایه گذاری و اشتغال، قانونمندی و سلامت در چرخه تولید، توزیع و مصرف، بهره وری مناسب از ذخایر و معادن، توسعه و مکانیزه نمودن بخش کشاورزی،

رہایی از اقتصاد تک محصولی، خودکفایی در صنایع مهم و کلیدی و دستیابی به تکنولوژی های پیشرفته، تعادل و توازن در عرضه و تقاضا.

۴. امنیت سیاسی: تعامل احزاب و جناح‌های دلسوز انقلاب، پرهیز از تشنج و درگیری‌های قومی و حزبی، وفاق و همدلی کارگزاران نظام، آرامش در محیط‌های علمی، سیاسی و رسانه‌ای، فضای سالم و مناسب برای نقد منصفانه عملکردها، اقتدار نهادهای امنیتی و سیاست در ردیابی تحرکات طراحان براندازی نرم و اشراف بر روند شکل‌گیری طرح‌های دشمنان و عوامل داخلی و منطقه‌ای آنان در توطئه‌های فرهنگی سیاسی و نظامی، حضور همگانی مردم در عرصه‌های گوناگون سیاست و حمایت همه جانبه از نظام اسلامی.

۵. امنیت قضایی: حفظ حقوق و حرمت شهروندی، اجرای یکسان قانون برای همه متخلفان، احقاق حقوق ستمدیدگان و مظلومان، ضابطه مندی و قاطعیت در مسیر مراحل قضایی پرونده‌های مفسدان سیاسی و اقتصادی.

۶. امنیت فرهنگی: رشد اخلاق دینی، ارتقاء فرهنگ عمومی و اسلامی، پویایی و گسترش ارزش‌های انقلاب و دفاع مقدس، فراهم بودن بسترهای مناسب تولید علم و تقویت جنبش نرم افزاری، استحکام پایه‌های معرفت دینی و ایمن‌سازی اخلاقی و روحی نسل جدید در برابر تهاجمات و شبیخون فرهنگی دشمنان.

۷. امنیت دفاعی مرزی و منطقه‌ای: ساماندهی و تقویت نیروهای مسلح متناسب با دفع تحرکات نظام دشمنان و نبردهای نامتقارن و ناهمتراز، خودکفایی تسلیحاتی در جهت بازدارندگی تهدیدات، تعامل سالم و سازنده با همسایگان، احترام متقابل و تفاهم بر محور مشترکات سیاسی، دینی و جغرافیایی در جهان اسلام، دیپلماسی فعال و تأثیرگذار در عرصه سیاست بین‌الملل. تدوین و تصویب قوانین جامع، راه‌گشا در سهولت اجرای برنامه‌های بلند مدت توسعه پایدار نظام اسلامی و هم‌در روان‌سازی پیدایش و گسترش امنیت اجتماعی، اقتصادی و قضایی کمک می‌کند و هم‌مسیر حرکت سیاستگذاران و مدیران عالی و میانی اجرایی را روشن می‌سازد.

نمایندگان محترم مجلس قبل از پرداختن به لوایح و تبصره‌ها و موارد غیر ضروری به فکر مسائل اصلی و کلیدی کشور باشند. (همان، ۵۰)

از نگاه تحلیلی مقام معظم رهبری، قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی ترسیم‌کننده چگونگی حرکت مدیران در تحکیم پایه‌های امنیت ملی نظام باشد. با قوانین مجلس است که

مسئولان می‌توانند حرکت کنند و پیش بروند، مجلس می‌تواند حافظ امنیت ملی باشد، می‌تواند سد مستحکمی در برابر دشمنان و طمع ورزی بیگانگان باشد. (بیانات در تاریخ، ۸۲/۹/۲۵)

پیوند توسعه و امنیت ملی

امنیت ملی زمینه‌های زیر ساخت اصلاحات، بازسازی و توسعه همه جانبه را فراهم می‌سازد و توسعه پایدار عدالت محور عامل استحکام و اقتدار امنیت ملی است. مقام معظم رهبری می‌فرماید: تمدن و فکر اسلامی، پیشرفت مادی را می‌خواهد، اما برای امنیت مردم، آسایش مردم، رفاه مردم و همزیستی مهربانانه مردم با یکدیگر؛ این خصوصیات نظام اسلامی است. (بیانات در جمع مردم شاهرود، ۸۵/۸/۲۰)

نتیجه گیری

پیروزی انقلاب اسلامی و تثبیت و پویایی نظام جمهوری اسلامی بسیاری از معادلات سیاسی و فرهنگی دیکته شده استکبار جهانی را بر هم زد و شگفتی صاحب‌نظران را برانگیخت و عامل بازنگری و دگرگونی در نظام‌های سیاسی بین‌الملل شد و سیاست‌های دراز مدت استعمار فرانو را به چالش کشاند. در این نظام تمام مفاهیم و اصطلاحات سیاسی از متن آموزه‌های وحیانی تفسیر و تحلیل می‌شود به همین جهت تعبیرات و اصطلاحاتی که قومیت و ملیت ایرانی را منهای آرمان‌های متعالی دینی و ارزشی تبیین کند به هیچ شکل در اندیشه امام و رهبری مشاهده نمی‌شود. این بزرگواران بر مبنای ماهیت دینی نظام به ترویج و تفسیر حاکمیت، تثبیت و گسترش اسلام می‌اندیشند و همه مفاهیم و عناوین را در پرتو حاکمیت و نهادینه ساختن آموزه-های دین تحلیل و تعبیر می‌کنند، زیرا تحلیل و کاربرد مفاهیم سیاسی در ترسیم سیاست‌های کلی نظام در اندیشه امام و رهبری بخشی از دیدگاه کلان و جهان شمول معرفت دینی این بزرگواران است. یکی از این مقولات مهم در ادبیات سیاسی امام و رهبری مفهوم امنیت یا امنیت ملی است.

از نگاه رهبری، امنیت ملی همان فرایند گسترده حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی است و دستیابی به آرمان‌های متعالی و هموار ساختن مسیر رشد و تعالی مرهون توسعه اقتدار روز افزون سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و نظامی؛ تا بتواند با بهره‌گیری از تمام ظرفیت‌ها، امکانات و استعداد‌های درونی بحران‌های ناخواسته داخلی و تهدیدهای دشمنان خارجی را یکی پس از دیگری خنثی نماید و به سلامت به سر منزل مقصود برسد. بنابراین به صراحت می‌توان گفت

که پرداختن همه جانبه به مقوله ابعاد مؤلفه‌های امنیت ملی و دوری از چالش‌ها و دفع تهدیدها در شرایط فعلی و حساس نظام مهمترین موضوعی است که شایسته است در دستور کار کارگزاران نظام اسلامی قرار گیرد. مقام معظم رهبری هم مسیر صعود به قله افتخارات کشور را عبور از پل‌های امنیت ملی می‌داند:

امنیت، مقوله بسیار مهمی است و بدون امنیت، یک کشور در همه عرصه‌ها و صحنه‌های فعالیت و تلاش دچار مشکل است، در مقوله علم، در مقوله پیشرفت‌های اقتصادی، در مقوله مسائل معیشتی و شهروندی، در مقوله سازندگی کشور، در همه مقولاتی که می‌تواند افتخارات بزرگ ملی را برای یک کشور به ارمغان بیاورد، پیش نیاز اصلی و اساسی عبارت است از امنیت. (بیانات در صبحگاه مشترک نیروهای مسلح کرمان، ۸۴/۲/۱۵) در مجموع می‌توان گفت که؛

رویکرد نظم مداری، در مقابل امنیت مداری؛

- رویکرد مشارکت‌پذیری، در مقابل انحصارگرایی؛ - رویکرد شهروندمداری، در مقابل سر-کوبگری؛ - رویکرد دانایی محوری، در مقابل قهرآمیزی و قدرت محوری؛ - رویکرد رؤیت‌پذیری، در مقابل اختفاء و کمین؛ - رویکرد میانجی‌گری، در مقابل انفعال‌گرایی؛ - رویکرد آموزش، در مقابل اجبار و تحمیل؛ - رویکرد سرعت‌پذیری و دقت، در مقابل کندی و شتابزدگی؛ - رویکرد تفکیک‌پذیری، در مقابل عام‌مداری. (الیاسی، ۱۳۸۰: ۶۵)

گر چه نظر اکثر متفکران و جامعه شناسان در عصر جهانی شدن و سلطه رسانه‌ها، قدرت نرم بیش از قدرت سخت و نظامی کاربرد دارد، اما قدرت نظامی خاستگاه و مکانیسم قدرت نرم تلقی می‌شود. با این توضیح که قدرت نظامی بر برقراری امنیت و قدرت بازدارندگی نقش محوری در پیشبرد قدرت نرم کشورها دارد. در واقع کشورها با افزایش توان نظامی و تسلیحاتی خود است که با ایجاد اعتماد به نفس و خودباوری، قدرت تکنولوژیکی، تحول در رفتار و راهبرد نظامی و... از توان قدرت نرم خود در سطح داخلی، منطقه‌ای و جهانی استفاده می‌کنند. در همین راستا اکثر کشورهای جهان بخصوص پیشرفته، بودجه نظامی و امنیتی خود را افزایش داده‌اند. از سوی دیگر باید گفت که چهره نوین امنیت ملی چه در ابعاد نرم و سخت خود نیازمند به حفظ و افزایش توان نظامی دارد، چرا که این چهره نوین امنیت ملی با بحران‌های مختلف زیست محیطی، بحران آب، افزایش شورش و آشوب‌های داخلی و منطقه‌ای، دخالت در امور داخلی دیگر کشورها، امنیت سایبری و... مواجه است.

منابع فارسی

کتب

- ادوارد آزر، این مون چونگ (۱۳۷۹)، امنیت ملی در جهان سوم، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۴)، معمای امنیت عمومی در: امنیت عمومی و پلیس، دانشگاه علوم انتظامی
- بوزان، باری (۱۳۸۶)، چارچوبی تازه بر تحلیل امنیت، ترجمه علیرضا طیب، تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی
- باقری، محمد (۱۳۸۰)، دیدگاه‌ها و رهنمودها، تهران، معاون آموزش نیروی انتظامی
- تاجیک، محمد رضا (۱۳۸۳) مدخلی بر امنیت اجتماعی، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی، جلد اول، معاونت اجتماعی ناجا
- داود دعاگویان، آیت گودرزی (۱۳۸۳)، نظارت همگانی، اعتماد اجتماعی و پلیس، ناجا و نظارت همگانی، راهبردها و راهکار، بازرسی کل ناجا، دفتر نظارت همگانی
- سعدی، علی محمد (۱۳۸۷)، بررسی تأثیر اجرای طرح ارتقاء امنیت اجتماعی بر اعتماد مردم به پلیس، تهران، دانشگاه علوم انتظامی
- فراستخواه، مقصود (۱۳۷۶)، امنیت در قرآن، مجموعه مقالات همایش امنیت و راهکارهای توسعه، تهران، انتشارات ساعس ناجا
- ماندل، رابرت (۱۳۷۹)، چهره متغیر امنیت ملی، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی

مقالات

- بهزاد، داود (۱۳۸۴)، اعتماد به مثابه یک ساختار اجتماعی، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۱۶
- ترابی، یوسف (۱۳۸۳)، ارزش‌ها و امنیت اجتماعی، مجله دانش انتظامی، شماره ۲۱
- روی، پل (۱۳۸۲)، معمای امنیت اجتماعی، ترجمه منیژه نویدنیا، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ششم، شماره سوم
- عبدی، توحید (۱۳۸۳)، میزگرد پلیس مطلوب، دو ماهنامه نشریه علوم انتظامی سال ۸۲ شماره ۲۰

- بررسی ابعاد نوین امنیت در گفتمان مقام معظم رهبری
- مرادیان، محسن (۱۳۸۹)، نقش نیروی انتظامی در تأمین امنیت اجتماعی، مجله دانش انتظامی، شماره ۴۷
 - نویدنیا، منیژه (۱۳۸۵)، تأملی نظری در امنیت اجتماعی؛ با تأکید بر گونه‌های امنیت، مجله مطالعات راهبردی، شماره ۳۱
 - هاشمی، سید ضیاء (۱۳۸۳)، پلیس و اعتماد اجتماعی، اداره کل مطالعات اجتماعی، معاونت اجتماعی ناجا
 - یزدانفام، محمود (۱۳۸۷)، دگرگونی در نظریه‌ها و مفهوم امنیت بین‌الملل، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۳۸